

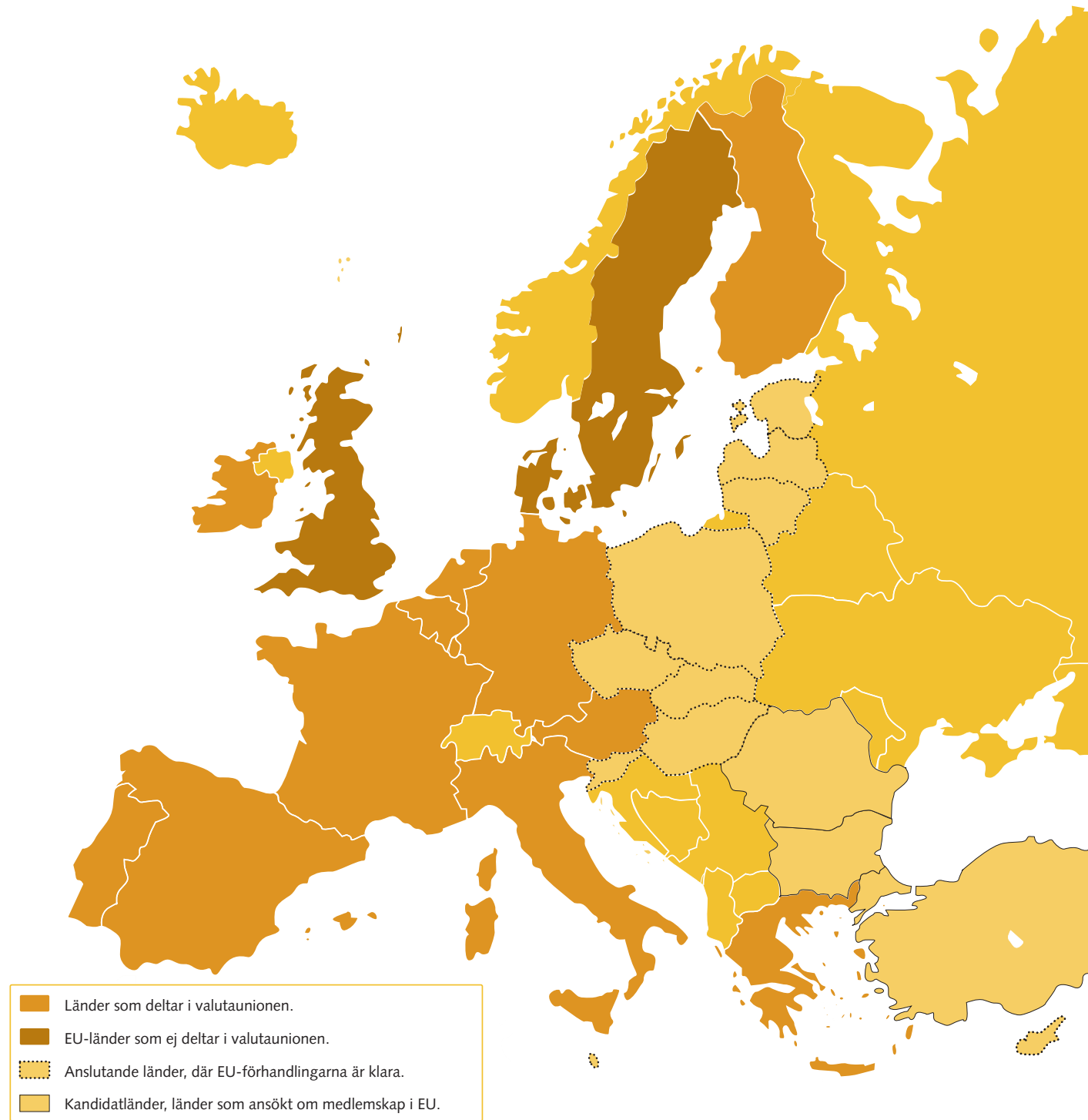

Den ekonomiska och monetära unionen EMU

S V E R I G E S R I K S B A N K

Innehåll

Förord	5
Vägen till EMU	7
Ekonomiskt samarbete startar	
Vägen till EMU i tre etapper	
Sedlar och mynt fullbordar övergången	
Villkor för att delta i valutaunionen	
EMU i dag	11
Gemensam penningpolitik och prisstabilitetsmål	
Stabilitets- och tillväxtpakten	
Europeiska centralbanken	
Öppenhet och kontroll	
Penningpolitikens genomförande	
Betalningssystemet Target	
Eurosedlar och euromynt	
Sverige och EMU	19
Riksbankens roll i dag	
Beredskap för ett eventuellt deltagande	
Ansökningsprocess	
Om Sverige går med i valutaunionen	
Övergångsprocess vid ett inträde	
Sedel- och myntutbyte	
Ordlista	24
Mer information	28

Förord

Den ekonomiska och monetära unionen, EMU, är ett samarbete inom Europeiska unionen, EU. Fullt genomförd innebär EMU att länderna har samma valuta och gemensam penningpolitik. Med EMU stärks också samordningen av medlemsländernas ekonomiska politik. Sverige ingår i EMU men deltar inte fullt ut i dess tredje etapp, eftersom Sverige inte infört den gemensamma valutan, euron.

Denna skrift är avsedd som en introduktion till EMU. Den syftar till att övergripande beskriva vad EMU är och vad EMU innebär för Sverige och Riksbanken, såväl i dagsläget som vid ett eventuellt deltagande i valutaunionen.

Den 14 september 2003 genomförs en folkomröstning där svenska folket ska ta ställning till huruvida Sverige ska delta fullt ut i EMU:s tredje etapp. Som en självständig myndighet under riksdagen deltar Riksbanken inte i opinionsbildningen inför folkomröstningen. Riksbankens roll är att tillhandahålla faktainformation och därmed bidra till att svenska folket kan bilda sig en uppfattning i frågan. Jag hoppas att skriften ska fylla detta syfte.

För den som vill fördjupa sig finns i slutet av skriften hänvisningar till ytterligare information.

Stockholm i februari 2003

Lars Heikensten
Riksbankschef

Vägen till EMU

EMU står för den ekonomiska och monetära unionen, som är en del av samarbetet inom Europeiska unionen, EU. Detta samarbete syftar till att förverkliga gemensamma ekonomiska mål om till exempel god tillväxt och sysselsättning samt låg inflation. Fullt ut innebär EMU att länderna har samma valuta och gemensam penningpolitik. Med EMU stärks också samordningen av medlemsländernas ekonomiska politik.

EMU ska bidra till den europeiska integrationen, det vill säga fördjupa det politiska och ekonomiska samarbetet inom EU och knyta medlemsländerna närmare varandra.

Ekonomiskt samarbete startar

Samarbetet inom vad som skulle bli EU inleddes 1952 med Kol- och stålunionen. Den skulle hindra uppbyggnaden av en rustningsindustri genom att ett gemensamt övervakningsorgan skapades. Tanken var att länderna skulle närma sig varandra genom ekonomiskt samarbete. Genom att integrera länders ekonomier skulle konflikter och krig förbyggas.

Ett mera genomgripande steg mot ekonomiskt samarbete togs genom fördraget om Europeiska ekonomiska gemenskapen, även kallat Romfördraget, som trädde i kraft 1958. Detta innebar bland annat tullfri handel med varor och tjänster och de första stegen mot fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och arbetskraft inom EU.

År 1979 inleddes ett europeiskt valutasamarbete, European Monetary System, EMS. Syftet var att upprätthålla stabila växelkurser. Navet i samarbetet utgjordes av det europeiska växelkurssamarbetet Exchange Rate Mechanism, ERM. I ERM knöts ländernas valutor till varandra genom fasta, men justerbara, växelkurser. Om en valutas värde varierade för mycket gentemot en annan valuta, skulle länderna vidta ekonomisk-politiska åtgärder. De kunde också hjälpas åt att återställa balansen, till exempel genom att stödköpa valuta.

Genom den europeiska enhetsakten togs 1987 ytterligare ett steg mot närmare samarbete. Enhetsakten var en omarbetning av Romfördraget och innebar bland annat att det blev möjligt att fatta majoritetsbeslut i flertalet frågor om den inre marknaden, EU:s gemensamma marknad. I enhetsakten nämndes ambitionen att gå vidare mot en ekonomisk och monetär union.

När medlemsländerna genom enhetsakten hade enats om hur den gemensamma marknaden skulle fungera började de diskutera hur samarbetet skulle utvecklas ytterligare. Beslutet att bilda EMU fattades 1991 av EU:s medlemsländer när fördraget om Europeiska unionen, även kallat Maastrichtfördraget, hade förhandlats fram. I beslutet slogs fast att valutaunionen skulle upprättas senast 1999. Maastrichtfördraget trädde i kraft 1993.

Vägen till EMU i tre etapper

Vägen till EMU delas in i tre etapper.

Första etappen

Första etappen inleddes när hindren för den fria rörligheten för kapital inom EU avskaffades.

Andra etappen

Andra etappen inleddes 1994. Då inrättades Europeiska monetära institutet, EMI, för att, tillsammans med de nationella centralbankerna i EU-länderna, förbereda den gemensamma penningpolitiken och verksamheten i Europeiska centralbanken, ECB.

Den 1 juni 1998 avlöstes EMI av ECB och samarbetet mellan EU:s centralbanker fortsatte under benämningen Europeiska centralbankssystemet, ECBS.

Den andra etappen innebar också att centralbankerna skulle ges en självständig ställning. Detta innebär att centralbankerna inte får begära eller

Vilka länder skulle delta från start?

Vilka länder som skulle delta i valutaunionen från starten 1999 bestämdes av EU-ländernas stats- och regeringschefer våren 1998. Detta grundades på hur länderna uppfyllt ett antal villkor, konvergenskriterier, för att delta i valutaunionen. De olika valutorna för de länder som godkänts låstes den 1 januari 1999 oåterkalleligt till varandra och omräkningskursen till euro lades fast.

ta emot instruktioner från medlemsländernas regeringar, från EU:s institutioner eller från något annat håll när de utför sitt uppdrag.

Under denna etapp stärktes också övervakningen av medlemsländernas ekonomiska politik för att säkra en sund och hållbar utveckling av de offentliga finanserna.

Tredje etappen

Tredje etappen inleddes 1999. Elva EU-länder införde då den gemensamma valutan euro och började föra en gemensam penningpolitik inom euroområdet. Rätten att besluta om penningpolitiken överläts till ECB-rådet, som består av de nationella centralbankerna och ECB:s direktion.

De elva länder som gick med i valutaunionen från början var Belgien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Tyskland och Österrike. Grekland gick med 2001. Dessa länder kallas tillsammans euroområdet.

Sverige, Danmark och Storbritannien deltar för närvarande inte i valutaunionen.

De länder som deltar fullt ut i EMU har:

- en gemensam valuta, euron,
- en gemensam centralbank, Europeiska centralbanken, ECB, och
- en gemensam penning- och valutapolitik.

Sedlar och mynt fullbordar övergången

När euron blev gemensam valuta 1999, infördes den till en början endast i elektronisk form för banktransaktioner etc. Gemensamma sedlar och mynt i euro introducerades den 1 januari 2002. Övergången fullbordades när de gamla sedlarna och mynten upphörde att gälla och de gemensamma eurosedlarna och euromynten blev de enda lagliga betalningsmedlen i euroländerna.

Villkor för att delta i valutaunionen

Inom valutaunionen kan ekonomiska störningar i ett land få negativa effekter på de andra deltagande länderna. För att komma med i valutaunionen måste varje land därför uppfylla ett antal inträdeskrav, så kallade konvergenskriterier. Det handlar bland annat om sunda offentliga finanser, stabil växelkurs och att inflationen och räntenivån är i linje med den lägsta bland medlemsländerna. Dessutom ska lagstiftningen i medlemsländerna, särskilt när det gäller centralbanken, vara förenlig med Maastrichtfördragets bestämmelser.

Konvergenskriterier

- Stabila priser: Inflationen får inte vara mer än 1,5 procentenheter högre än i de tre medlemsländer som har lägst inflation.
- Stabil växelkurs: Växelkursen ska ha varit stabil mot övriga EU-valutor under två år före inträde i valutaunionen.
- Sunda offentliga finanser: Den offentliga sektorns skulder ska vara lägre än 60 procent av bruttonationalprodukten, BNP, eller vara på väg ner under den nivån. Det löpande underskottet får, i normala konjunktursvackor, inte vara större än 3 procent av BNP.
- Den långa räntan: Räntan på femåriga statsobligationer får inte vara mer än 2 procentenheter högre än i de tre medlemsländer som har lägst inflation.

EMU i dag

Europeiska centralbankssystemet, ECBS, består av ECB och de femton nationella centralbankerna i EU-länderna. De tolv nationella centralbankerna i euroområdet kallas tillsammans med ECB för Eurosystemet. I Maastrichtfördraget och stadgan för ECBS anges Eurosystemets huvuduppgifter. Dessa är att:

- utforma och genomföra penningpolitiken i euroområdet,
- främja väl fungerande betalningssystem,
- utföra valutatransaktioner i euro på marknaden och
- förvalta den gemensamma valutareserven.

Gemensam penningpolitik och prisstabilitetsmål

Penningpolitik handlar främst om att bestämma styrräntan för att på så sätt påverka den allmänna räntenivån. Euroländerna har en gemensam penningpolitik. Ansvaret för att besluta om penning-

En gemensam valutareserv

Länderna i valutaunionen överför delar av sina respektive guld- och valutareserver till ECB:s valutareserv. Hur stor del som förs över avgörs av hur stor andel den nationella centralbanken äger i ECB. Denna gemensamma valutareserv förvaltas av de nationella centralbankerna. De nationella centralbankerna får sedan del av den totala avkastningen från valutaunionens gemensamma valutareserv i samma proportion som de överfört medel till den.

Europeiska centralbankssystemet, ECBS

Eurosystemet

- Europeiska centralbanken	- Banque centrale
- Nationale Bank van België/
Banque Nationale
de Belgique	- du Luxembourg
- De Nederlandsche Bank
- Oesterreichische
Nationalbank
- Deutsche Bundesbank	- Banco de España
- Banco de España	- Banco de Portugal
- Banque de France	- Suomen Pankki –
Finlands Bank
- Bank of Greece	
- Central Bank of Ireland	
- Banca d'Italia	

Danmarks Nationalbank Bank of England
Sveriges riksbank

politiken har övertagits av ECB-rådet, den europeiska centralbankens styrelse. Det betyder att de nationella centralbankerna i de länder som deltar i valutaunionen inte längre bedriver en egen penningpolitik. Cheferna för de nationella centralbankerna i valutaunionen är medlemmar i ECB-rådet och beslutar om euroområdets gemensamma penningpolitik tillsammans med ledamöterna i ECB:s direktion.

Huvudmålet för Eurosystemet är prisstabilitet, det vill säga att pengar behåller sitt värde. Målet är att prisökningarna över tiden ska vara mindre än 2 procent per år för hela valutaunionen i genomsnitt. Utan att åsidosätta huvudmålet ska Euro-

Prisstabilitet = låg och stabil inflation, pengar behåller sitt värde.

systemet även stödja den allmänna ekonomiska politiken inom EU.

För att uppnå prisstabilitetsmålet har ECB valt en penningpolitisk strategi som dels består av ett referensvärde för hur mycket penningmängden får öka, dels beaktar den allmänna ekonomiska utvecklingen och dess effekt på den framtida inflationen.

För att kunna utforma penningpolitiken så att inflationen hålls under 2 procent, analyserar ECB hur inflationen kan utvecklas i de tolv länderna i valutaunionen. Utifrån dessa analyser bestämmer ECB-rådet nivån på styrräntan i euroområdet.

ECB måste sätta en styrränta som passar euroområdet som helhet. Om inflationsprognoserna ser olika ut i euroländerna kan det innebära att styrräntan inte kommer att vara anpassad till alla länder. Därför kan enskilda länder komma att behöva möta ekonomiska svängningar med hjälp av finanspolitik.

De nationella centralbankerna i de EU-länder som inte deltar i valutaunionen, Danmark, Sverige och Storbritannien, bedriver en nationell penningpolitik och beslutar om styrräntan i respektive land. Cheferna för dessa centralbanker är således inte

Finanspolitiken är nationell

Beslut om statens utgifter och inkomster kallas finanspolitik. Att sänka eller höja skatter och bidrag är exempel på finanspolitik. Finanspolitiken är nationell, även för länder som är med i valutaunionen.

med och beslutar om penningpolitiken för euroområdet.

Stabilitets- och tillväxtpakten

I takt med en starkare ekonomisk integration knyts EU-ländernas ekonomier närmare varandra och utvecklingen i ett land påverkar de andra. För länderna i valutaunionen, som har samma valuta och gemensam penningpolitik, kan utvecklingen i enskilda länder dessutom slå igenom på växelkursen och räntan för hela valutaunionen. Inom EU finns därför regler för att se till att medlemsländerna bedriver en ansvarsfull ekonomisk politik. I den så kallade stabilitets- och tillväxtpakten har det lagts fast regler för de offentliga finanserna i medlemsländerna. Länderna ska, i genomsnitt över en konjunkturcykel, sträva efter att uppnå nära balans eller överskott i de offentliga finanserna. Vid normala variationer i tillväxten i länderna får budgetunderskotten för enskilda år inte överstiga 3 procent av BNP. Vid stora ekonomiska nedgångar gäller dock inte den begränsningen lika strikt.

Länder som får för stora budgetunderskott uppmanas att vidta åtgärder för att få bort underskotten inom en viss tid. Om inga åtgärder vidtas blir varningen och uppmaningen att förbättra statsfinanserna offentliga. Som ett sista steg kan länder som inte vidtar åtgärder bötfällas.

Stabilitetspakten gäller även de medlemsländer som står utanför EU:s valutaunion. Dessa länder kan dock inte bötfällas.

Europeiska centralbanken

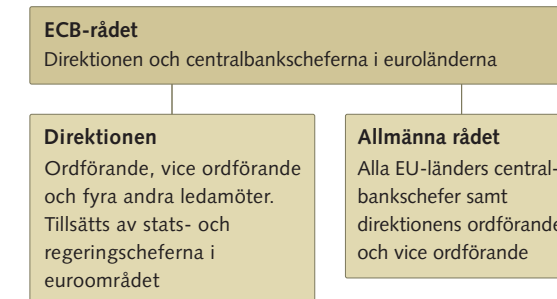
ECB inrättades den 1 juni 1998. Den ägs av de nationella centralbankerna i EU-länderna. Varje centralbanks andel av ECB:s kapital baseras på ländernas respektive andelar av EU:s sammanlagda BNP och folkmängd. ECB har sitt säte i Frankfurt am Main i Tyskland. Den har tre beslutande organ: ECB-rådet, direktionen och allmänna rådet.

ECB-rådet är ECB:s högsta beslutande organ. I rådet ingår de tolv euroländernas centralbankschefer och de sex ledamöterna i ECB:s direktion. Ordförande i ECB-rådet är direktionens ordförande. ECB-rådet beslutar till exempel om styrräntan i euroområdet. Rådet ska fatta sina penningpolitiska beslut utifrån vad som är bäst för hela euro-

En självständig centralbank

En grundprincip för ECB är att den självständigt ska utföra det uppdrag de politiska instanserna beslutat om i Maastrichtfördraget. Inga instruktioner får tas varken från nationella politiska organ eller EU-organ. Det anses vara en förutsättning för att ECB ska kunna arbeta långsiktigt för att nå prisstabilitetsmålet. Samtidigt måste ECB redovisa sin verksamhet. ECB:s chef ska delta i Ekofin-möten i frågor som berör ECB. Vidare ska ECB:s chef fyra gånger om året frågas ut av Europaparlamentet. Fyra gånger per år ska ECB också publicera sin syn på den ekonomiska utvecklingen i en rapport.

ECB:s beslutande organ

rådet. I ECB-rådet har de 18 ledamöterna en röst var. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Inför EU-utvidgningen pågår en översyn av ECB-rådets rösträttsregler. För närvarande sammanträder ECB-rådet var fjortonde dag. Den penningpolitiska diskussionen hålls i allmänhet vid det första mötet varje månad.

Direktionen är ECB:s verkställande organ, vilket innebär att den förbereder ECB-rådets beslut och ser till att de genomförs. Direktionen består av sex ledamöter, varav en ordförande och en vice ordförande. Ledamöterna tillsätts i samförstånd mellan stats- och regeringscheferna i euroländerna. Direktionen leder arbetet inom ECB, som har cirka 1 200 anställda.

Allmänna rådet är inrättat för samråd med de nationella centralbankerna i EU-länderna utanför valutaunionen. I allmänna rådet ingår central-

bankscheferna i samtliga EU-länder, alltså även Sverige, liksom direktionens ordförande och vice ordförande. Allmänna rådets viktigaste uppgifter är att förbereda för nya medlemsländer och att övervaka och analysera ekonomin i de EU-länder som inte deltar i valutaunionen. Allmänna rådet behandlar också vissa frågor som är gemensamma för samtliga centralbanker i EU, till exempel statistikrapportering och remissynpunkter på ny lagstiftning. Rådet sammanträder normalt fyra gånger per år.

Öppenhet och kontroll

Omedelbart efter varje penningpolitiska möte skickar ECB ut ett pressmeddelande om det räntebeslut som fattats. ECB-rådets ordförande håller samma dag en presskonferens och förklarar bakgrunden och skälen till rådets beslut. Ytterligare upplysningar om ECB:s syn på den ekonomiska situationen och utsikterna för prisutvecklingen publiceras i ECB:s månadsrapporter.

ECB ger också ut andra typer av rapporter om sin verksamhet. Varje vecka offentliggör ECB en balansräkning för Eurosystemet. ECB publicerar också årsrapporter med redogörelser för verksamheten och penningpolitiken. Europaparlamentet håller årligen en debatt om ECB:s årsrapport och ECB:s direktionsledamöter kan, på begäran av Europaparlamentet eller på eget initiativ, frågas ut av kommittéer vid Europaparlamentet. Ekofinrådets ordförande och EU-kommissionären för

ekonomiska och monetära frågor har också rätt att delta i ECB-rådets möten, dock utan rösträtt.

Penningpolitikens genomförande

När ECB:s penningpolitiska beslut genomförs i form av marknadsoperationer sker detta genom de nationella centralbankerna i euroområdet. De nationella centralbankerna lånar ut pengar till affärsbankerna, till priset av ECB:s styrränta. På så vis påverkar ECB med hjälp av styrräntan de övriga korta marknadsräntorna. Dessa i sin tur påverkar den ekonomiska aktiviteten i samhället och därmed också inflationen.

Samtliga banker i euroområdet måste hålla vissa tillgångar på konto hos de nationella centralbankerna, så kallade kassakrav. Kassakraven stabiliserar den korta marknadsräntan och underlättar därmed ECB:s styrning av de korta räntorna på marknaden.

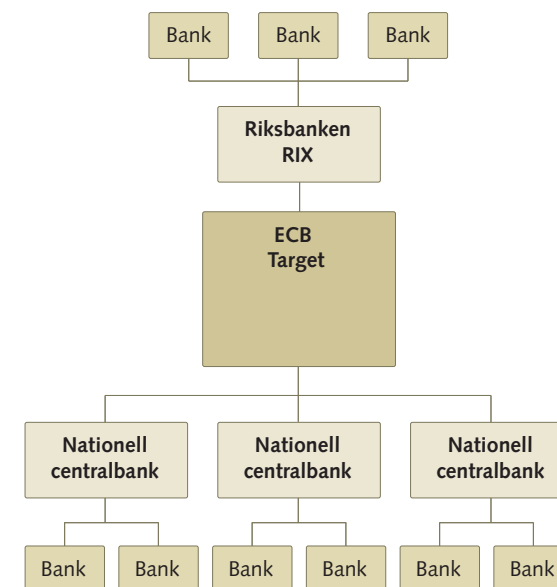
Betalningssystemet Target

Inom EU har också ett gemensamt betalningssystem, Target, skapats. Target knyter via centralbankerna samman de nationella betalningssystemen i EU-länderna.

Target är ett elektroniskt nätverk där mycket stora betalningar förmedlas. Systemet förmedlar både penningpolitiska transaktioner och stora kommersiella betalningar.

Affärsbankerna är knutna till systemet via sitt lands centralbank. Även de EU-länder som inte är med i valutaunionen har sina nationella betal-

Betalningssystemet Target

ningssystem knutna till Target. Det betyder att i Target knyts alla centralbanker och cirka 5 000 kommersiella banker samman i ett system som sekundsnabbt förmedlar stora betalningar inom EU.

Eurosedlar och euromynt

Sedlar och mynt i euro introducerades den 1 januari 2002. Det finns sju olika eurosedlar och åtta olika euromynt.

Eurosedlarna finns i valörerna 5, 10, 20, 50, 100, 200 och 500 euro. Motiven på sedlarna kommer från sju tidsåldrar i Europas kulturella historia. Sedlarna har samma utseende i alla länder i euro-

området och de har säkerhetsdetaljer som gör dem mycket svåra att förfalska.

Euromynten finns i valörerna 1, 2, 5, 10, 20, och 50 cent samt 1 och 2 euro. Mynten har en sida som är gemensam för alla tolv länderna och en sida som är specifik för respektive land. Alla euromynt kan dock användas i alla länder som har infört euron oberoende av att de har olika nationella sidor.

Eftersom Sverige inte deltar i valutaunionen tillhandahåller Sveriges riksbank inte eurosedlar och euromynt och deltar inte i distributionen av euro i Sverige. Banker i Sverige skaffar euro för svenska behov via banker i euroländerna.

5 €: 120 x 62 mm grå

10 €: 127 x 67 mm röd

20 €: 133 x 72 mm blå

50 €: 140 x 77 mm orange

100 €: 147 x 82 mm grön

200 €: 153 x 82 mm gul

500 €: 160 x 82 mm purpurröd

• BCE ECB EZB EKT EKP 2002

Koppartryck

Sedlar trycks på papper tillverkat av bomullsfibrer, vilket ger dem en unik struktur. Delar av sedlarna trycks i koppartryck, en speciell tryckmetod som ger upphöjningar i trycket. Detta kan kännas om man drar med fingrarna, eller naglarna, över sedeln. Tillsammans med det speciella papperet ger detta den unika känslan som sedlar har.

Vattenmärke

När sedeln hålls mot ljuset syns vattenmärket som en bild och valörsiffran.

Säkerhetstråd

När sedeln hålls mot ljuset syns säkerhetstråden som en mörk linje.

Folieband

Foliebandet består av datogenererade hologram som ändrar både färg och form när sedeln vinklas. Eurosymbolen och valören visas omväxlande när sedeln vinklas. Sedlarna med högre valörer har ett mindre hologram i stället för foliebandet.

Skimrande färg

Färgen är en så kallad pärlemorfärg som ger en svag men tydlig färgskiftning vid vinkling av papperet.

Sverige och EMU

Sveriges riksdag beslutade hösten 1997 att Sverige inte skulle delta i valutaunionen från dess start den 1 januari 1999. Samtidigt beslutades att Sverige skulle upprätthålla största möjliga handlingsfrihet och handlingsberedskap för ett eventuellt framtida deltagande i valutaunionen. Handlingsberedskapen skulle enligt riksdagen upprätthållas bland annat genom att det praktiska förberedelsearbetet fortsätter.

För att Sverige ska ha rätt att delta i valutaunionen måste de ekonomiska konvergenskriterierna vara uppfyllda. Dessutom måste landets lagar vara anpassade till de krav som ställs på de nationella centralbankerna i valutaunionen. Huruvida ett land uppfyller konvergenskriterierna granskas av EU-kommissionen och ECB en gång vartannat år, eller när landet begär det. Slutligen är det Ekofin-rådet, EU:s beslutande organ för ekonomiska frågor, som beslutar om Sverige uppfyller villkoren och kan godkännas som deltagare.

I EU:s första granskning av villkoren för att införa euro 1998 uppfyllde Sverige inte alla de villkor som är ett krav för att delta i valutaunionen. Valutan hade inte varit tillräckligt stabil och Riksbanken var inte tillräckligt självständig.

Skyldigheten att göra de nationella centralbankerna självständiga gäller samtliga EU-länder, även de som inte ingår i valutaunionen. I Sverige skedde detta genom en grundlagsändring som trädde i kraft 1999. Vid granskningarna efter 1999 har EU-kommissionen och ECB funnit att det fortfa-

rande finns vissa rättsliga krav som Sverige måste uppfylla för att kunna införa euron och att Sverige fortfarande inte uppfyller kriteriet om växelkursen.

Riksbankens roll i dag

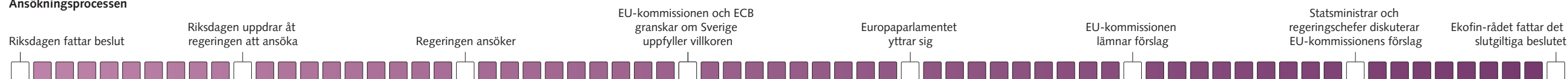
Så länge Sverige inte deltar i valutaunionen beslutar Riksbanken om penningpolitiken i Sverige. Det innebär att Riksbanken, liksom tidigare, beslutar om styrräntan i Sverige och att sedlar och mynt i svenska kronor fortsätter att vara de enda lagliga betalningsmedlen i landet.

Eftersom Sverige inte är med i valutaunionen ingår riksbankschefen inte i ECB-rådet och deltar heller inte i beslutsfattandet för Eurosystemet. Riksbankschefen deltar dock i ECB:s allmänna råd som informeras kontinuerligt om ECB-rådets beslut. Sveriges riksbank är också representerad i ECBS kommittéer när de lämnar underlag till allmänna rådets verksamhet.

Även de EU-länder som inte deltar i valutaunionen bidrar till den omfattande statistikrap-

Lagliga betalningsmedel

Betalningar kan ske i vad som helst, exempelvis valfri valuta, som parterna i en överenskommelse enas om. Vill endera parten betala i det lagliga betalningsmedlet är dock den andra parten skyldig att acceptera det. Så länge sedlar och mynt i kronor och ören är lagliga betalningsmedel i Sverige har man därför rätt att betala med dessa och skyldighet att ta emot dem.

Ansökningsprocessen

porteringen till ECB, som behövs som underlag främst för penningpolitiken. Det är Riksbankens ansvar att se till att uppgifter om de finansiella marknaderna och betalningsbalansen i Sverige samlas in, sammanställs och lämnas till ECB.

Riksbankens betalningssystem RIX är hopkopplat med övriga nationella betalningssystem i Target-systemet för överföring av eurobetalningar mellan EU-länderna. Däremot deltar Riksbanken i dag inte fullt ut i Target, bland annat får svenska banker inte ha kredit över natten i Target-systemet.

Beredskap för ett eventuellt deltagande

I riksdagens beslut att Sverige inte skulle delta i valutaunionen från starten ingick att största möjliga handlingsfrihet ska finnas för ett eventuellt framtida deltagande. Riksbanken förbereder därför sin egen organisation och samarbetar med den finansiella sektorn för att upprätthålla handlingsberedskapen inför ett eventuellt svenskt deltagande.

Euro i Sverige

Även om Sverige inte är med i valutaunionen används euro i Sverige liksom en del andra utländska valutor. Turister har med sig sedlar och mynt i euro till Sverige och många hotell och affärer tar emot betalningar i euro. Det går också att öppna eurokonton och att låna i euro i svenska banker.

ande. Förberedelsearbetet redovisas regelbundet i lägesrapporter.

Om Sverige ska gå med i valutaunionen kommer det att krävas ett omfattande praktiskt arbete för att göra det möjligt för Sverige att hantera en ny valuta. Det handlar till exempel om att ändra lagar, ställa om data- och redovisningssystem, anpassa mynt- och sedelautomater samt informera hela det svenska samhället.

Ansökningsprocess

Den svenska regeringen har uttalat att om den kommer fram till att Sverige bör delta i valutaunionen ska svenska folket få säga sin mening i frågan i en folkomröstning. En sådan äger rum den 14 september 2003. Om folkomröstningen stödjer ett införande av euron i Sverige beslutar Sveriges

Att Sverige i dag inte är med i valutaunionen innebär i korthet:

- Riksbanken beslutar om penningpolitiken i Sverige
- Riksbankschefen är inte med och beslutar om penningpolitiken i euroområdet, men sitter med i ECB:s allmänna råd
- Valutan i Sverige är svenska kronor och endast sedlar och mynt i kronor och ören är lagliga betalningsmedel

riksdag sannolikt att Sverige ska delta i valutaunionen.

Vid ett sådant beslut av riksdagen startar en omfattande process. Det som händer är följande:

- Sveriges riksdag uppdrar åt regeringen att ansöka
- Sveriges regering ansöker
- EU-kommissionen och ECB granskar om Sverige uppfyller villkoren och lämnar en rapport om detta
- Europaparlamentet yttrar sig om rapporten
- EU-kommissionen lämnar förslag
- Statsministrar och regeringschefer diskuterar EU-kommissionens förslag
- Ekofin-rådet fattar det slutliga beslutet och fastställer omräkningskurs för kronan gentemot euron.

I samband med att beslut om inträde fattas måste Sverige även ta ställning till deltagande i växel-

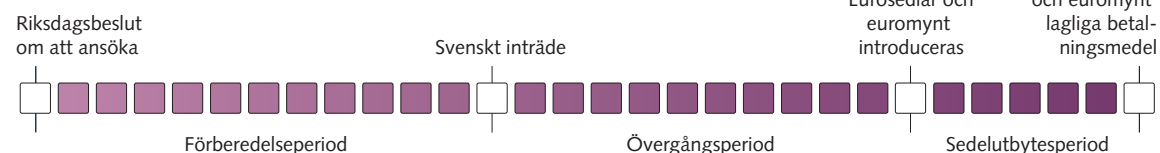
Om Sverige inte går med i valutaunionen

Om folkomröstningen visar att svenska folket inte vill att Sverige ska delta i valutaunionen kommer riksdagen sannolikt inte att besluta om inträde i valutaunionen. Det innebär att Riksbanken fortsätter att utforma penningpolitiken i Sverige och att sedlar och mynt i svenska kronor och ören fortsätter att vara lagliga betalningsmedel i landet.

kursarbetet ERM2. Regeringen har framfört att om ett svenskt inträde i valutaunionen blir aktuellt, är det ett logiskt steg att det föregås av ett deltagande i ERM2. Om Sverige går med i ERM2 förhandlar Sverige med övriga EU-länder om den centralkurs till vilken kronan ska knytas till euron och vilket fluktuationsband (tillåtna variationer) som ska gälla fram till dess att omräkningskursen slutgiltigt låses.

Förhandlingarna om centralkursen sker i den ekonomiska och finansiella kommittén, EFK, där både Riksbanken och Finansdepartementet finns representerade. Beslut om centralkursen fattas genom ömsesidig överenskommelse mellan ECB, finansministrarna i euroländerna samt centralbankschefen och finansministern i Sverige. Dessutom deltar centralbankschefen och finansministern från de länder som då deltar i ERM2.

Inför ett inträde i valutaunionen måste en fast omräkningskurs fastställas mellan euron och den svenska kronan. För de länder som nu deltar i valutaunionen låg centralkursen i ERM respektive ERM2 till grund för beslutet om den fasta omräkningskursen vid inträdet i valutaunionen. Ekofin-rådet fattar beslut om omräkningskursen, liksom om datum för inträdet och införandet av sedlar och mynt i euro.

Stegvis övergång**Om Sverige går med i valutaunionen**

Om Sverige går med i valutaunionen flyttas beslutanderätten över penningpolitiken från Riksbankens direktion till ECB-rådet. Den svenska riksbankschefen blir då en av ledamöterna i ECB-rådet och är med och fattar de penningpolitiska besluten, vilka gäller för valutaunionen som helhet. Därmed gäller de beslut och riktlinjer som beslutas av ECB-rådet även för Sverige.

De nationella centralbankerna i euroområdet står för det praktiska genomförandet av penningpolitiken och förvaltningen av den gemensamma valutareserven. De bidrar också med underlag om den ekonomiska utvecklingen till ECB. Dessutom ligger uppgifterna att hantera betalningssystemet, samla in statistik och att övervaka den finansiella stabiliteten kvar på nationell nivå. Riksbanken kommer

Om Sverige går med i valutaunionen innebär det i korthet:

- Riksbankschefen sitter med i ECB-rådet och är med och fattar de penningpolitiska besluten som är gemensamma för hela euroområdet
- Penningpolitiken för euroområdet gäller även Sverige
- Valutan i Sverige blir euro och sedlar och mynt i euro och cent blir det lagliga betalningsmedlet.

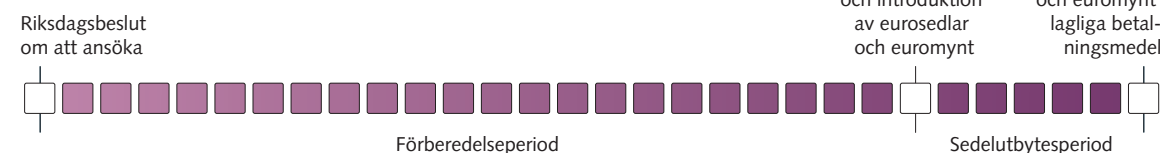
således att ha kvar viktiga uppgifter även efter ett inträde i valutaunionen. Den penningpolitiska verksamheten inriktas emellertid på att förbereda underlag för beslut i ECB-rådet.

Om Sverige går med i valutaunionen kommer den gemensamma valutan, euron, att införas. Sedlar och mynt i euro kommer då att ersätta svenska kronor som lagligt betalningsmedel i Sverige.

Om Sverige går med i valutaunionen kommer en del av landets guld- och valutareserv att föras över till valutaunionens gemensamt ägda valutareserv. Hur mycket som förs över bestäms av Riksbankens kapitalandel i ECB. Kapitalandelen bestäms av landets andel av BNP och befolkning i EU. För närvarande är Sveriges kapitalandel 2,65 procent. Det innebär, med nuvarande nivå på den gemensamma valutareserven, att guld och valuta för cirka 12 miljarder kronor överförs från Riksbanken till den gemensamma valutareserven. Det motsvarar cirka 7 procent av Sveriges nuvarande guld- och valutareserv. Riksbanken kommer att förvalta detta kapital och få del av den totala avkastningen i samma proportion som banken överfört tillgångar till den gemensamma valutareserven.

Övergångsprocess vid ett inträde

Om det blir aktuellt med ett svenskt inträde i valutaunionen kan övergångsprocessen se ut på olika sätt.

Direktövergång**Stegvis övergång**

Det ena alternativet innebär att Sverige går med i valutaunionen och inför euro i elektroniska transaktioner och först i ett senare skede inför eurosedlar och euromynt. Denna stegvisa övergång skulle till en början innebära att valutan i Sverige skulle vara euro, men sedlar och mynt i kronor fortfarande enda lagliga betalningsmedel. Först den dag som eurosedlar och euromynt introduceras blir dessa också lagliga betalningsmedel i Sverige. Under en kortare period, sedelutbytesperioden, skulle eurosedlar och euromynt såväl som kronsedlar och kronmynt vara lagliga betalningsmedel.

Det nämns inte något i fördraget om hur lång tiden ska vara från inträdet i valutaunionen till dess att sedlar och mynt införs. Detta kommer därför, liksom längden på sedelutbytesperioden, att avgöras utifrån vad som är praktiskt möjligt.

För de länder som i dag är med i valutaunionen skedde övergången till den nya valutan på detta sätt, i olika steg.

Direktövergång

Det andra alternativet innebär att Sverige introducerar eurosedlar och euromynt samtidigt som landet går med i valutaunionen.

Liksom vid det första alternativet skulle sedlar och mynt i både euro och kronor vara lagliga be-

talningsmedel under en kort sedelutbytesperiod.

Riksbanken och den finansiella sektorn förspårar en direktövergång 2006. Även den svenska regeringen har uttalat sig för det övergångsscenariot.

Sedel- och myntutbyte

Ett byte av sedlar och mynt består dels av distribution av nya eurosedlar och euromynt, dels av indragning av sedlar och mynt i svenska kronor.

Distributionen av eurosedlar och euromynt beräknas ske på i stort sett samma sätt som nyproducerade sedlar och mynt i svenska kronor distribueras i dag. Handeln beställer växel från bankerna eller från distributionsföretag som är specialiserade på sedel- och myntdistribution. Allmänheten kommer att få eurosedlar via bankerna, detaljhandeln och från uttagsautomater.

Under sedelutbytesperioden kommer de svenska sedlarna och mynten att samlas in och förstöras. Det kommer huvudsakligen att ske genom att pengarna växlas in mot euro hos bank och post, eller samlas upp av handeln där de används som betalningar. När kronsedlar och kronmynt upphört att gälla som betalningsmedel kommer Riksbanken, under en längre period, att ta emot dessa sedlar och mynt i utbyte mot euro.

Ordlista

24

SVERIGES RIKSBANK 2003

Allmänna rådet är ett samrådsorgan inom Europeiska centralbankssystemet. Det består av alla EU:s centralbankschefer (även de som inte deltar i valutaunionen) samt ECB-direktionens ordförande och vice ordförande. Allmänna rådet har som främsta uppgift att förbereda övergången för länder som inte infört euron.

Bruttonationalprodukt, BNP, är värdet av alla varor och tjänster som produceras i ett land under ett år.

Centralbank är en institution som har monopol på att ge ut sedlar och mynt i ett visst område och som fått i uppdrag att sköta penningpolitiken i det området. Riksbanken är Sveriges centralbank.

ECB – se Europeiska centralbanken.

ECB-rådet är ECB:s högsta beslutande organ och beslutar till exempel om räntenivån i valutaunionen. Rådet består av ledamöterna i direktionen och centralbankscheferna i euroländerna. ECB-rådet ska fatta sina beslut utifrån behoven i euroområdet som helhet.

ECBS – se Europeiska centralbankssystemet.

ECB:s direktion består av sex ledamöter, varav en ordförande och en vice ordförande, som samtliga väljs på åtta år av stats- och regeringscheferna i EU. Direktionen är ECB:s verkställande organ, vilket innebär att den ser till att besluten genomförs. Direktionen förbereder också ECB-rådets beslut.

EFK – se Ekonomiska och finansiella kommittén.

Ekofin-rådet – se Europeiska unionens råd.

Ekonomisk tillväxt är ökningen av ett lands bruttonationalprodukt, BNP.

Ekonomiska och finansiella kommittén, EFK, är ett rådgivande organ till Ekofin-rådet och Europeiska kommissionen. I kommittén sitter statssekreterarna från finansdepartementen och vice centralbankscheferna inom EU. Dess viktigaste uppgifter är bland annat att medverka till förberedelserna av Ekofin-rådets arbete samt att följa den ekonomiska och finansiella utvecklingen i medlemsstaterna.

EMI – se Europeiska monetära institutet.

ERM2, Exchange Rate Mechanism, är ett växelkursamarbete mellan euroområdet och de EU-länder som inte deltar i valutaunionen. ERM2 baseras på en fast, men justerbar centralkurs gentemot euron och ett band, ± 15 procent, inom vilket valutakursen kan variera. Det går även att avtala om en mindre variationsbredd.

Euro är namnet på den gemensamma valutan som introducerades den 1 januari 1999. Den grafiska symbolen för euron, €, bygger på den grekiska bokstaven epsilon och syftar på den första bokstaven i ordet "Europa". Enligt Svenska språknämnden ska namnet på den gemensamma valutan euro på svenska antingen uttalas evrå eller med diftong (såsom eufori).

Eurogruppen är en informell grupp bestående av ekonomi- och finansministrarna i de EU-länder som ingår i euroområdet. Vid möten i Eurogruppen diskuterar ministrarna frågor som berör ansvaret för den gemensamma valutan.

Euroområdet omfattar de EU-länder som har infört euron och för vilka Europeiska centralbanken, ECB, utformar penningpolitiken. Euroområdet utgörs för närvarande av Belgien, Tyskland, Grekland, Spanien, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Österrike, Portugal och Finland.

25

SVERIGES RIKSBANK 2003

Europaparlamentet är direktvalt av medborgarna i EU:s 15 medlemsländer och består av 626 ledamöter. Parlamentet beslutar tillsammans med EU-rådet om den gemensamma lagstiftningen, bland annat inom områden som rör den inre marknaden. Parlamentet har också en viktig roll när det gäller granskning av ECB:s verksamhet.

Europeiska centralbanken, ECB, upprättades den 1 juni 1998 och har sitt säte i Frankfurt am Main, Tyskland. Den säkerställer att de uppgifter som ålagts Europeiska centralbankssystemet, ECBS, utförs antingen genom egen verksamhet eller via de nationella centralbankerna.

Europeiska centralbankssystemet, ECBS, består av ECB och de nationella centralbankerna i alla 15 EU-länder.

Europeiska kommissionen är EU:s verkställande och kontrollerande organ. Kommissionen övervakar att medlemsländerna följer EU:s fördrag och andra gemensamma regler. Kommissionen har ensamrätt att lägga förslag till lagstiftning och beslut.

Europeiska monetära institutet, EMI upprättades 1994 för att förbereda den gemensamma centralbankens verksamhet. EMI upphörde den 1 juni 1998 då ECB upprättades.

Europeiska rådet består av EU-ländernas stats- och regeringschefer och EU-kommissionens ordförande. Europeiska rådet sammanträder minst två gånger om året och anger politiska riktlinjer för arbetet inom EU.

Europeiska unionens råd, EU-rådet, är ett beslutande organ inom EU och består av ministrar, en från varje medlemsstat. När ekonomiska frågor ska behandlas består ministerrådet av finansministrarna från varje EU-land. Denna sammansättning kallas för Ekofin-rådet. Två gånger om året samlas finansministrarna och centralbankscheferna i så kallade informella Ekofin-möten.

Eurosystemet består av Europeiska centralbanken, ECB, och de nationella centralbankerna i de EU-länder som deltar i valutaunionen. För närvarande ingår tolv nationella centralbanker i Eurosystemet. Eurosystemet styrs av ECB-rådet och har sedan den 1 januari 1999 svarat för den gemensamma penningpolitiken i euroområdet. Det övergripande målet för Eurosystemet är att upprätthålla prisstabilitet.

Fast växelkurs är ett system där växelkursen hålls fast vid en viss nivå mot en eller flera valutor. Centralbanken försvarar denna kurs genom att köpa eller sälja utländsk valuta, alternativt höja eller sänka styrräntan för att på så sätt påverka efterfrågan på den egna valutan.

Finanspolitik är beslut om statens utgifter och inkomster. Att sänka eller höja skatter och bidrag är exempel på finanspolitik.

Inflation är allmänna prishöjningar som innebär att pengar blir mindre värda. Motsatsen är deflation.

Konvergenskriterier är ett antal ekonomiska och rättsliga villkor som måste uppfyllas av EU-länderna innan dessa kan bli en del av euroområdet och delta i valutaunionen. De ekonomiska villkoren avser låg inflation, sunda offentliga finanser, stabila växelkurser samt låga räntor. Den nationella lagstiftningen måste också vara förenlig med bestämmelserna i Maastrichtfördraget och ECBS-stadgan om den gemensamma valutan.

Kort ränta är ränta på lån med kortare löptid än ett år.

Lång ränta är ränta på lån med längre löptid än ett år.

Ministerrådet – se Europeiska unionens råd.

Penningpolitik är de åtgärder som centralbanker vidtar för att påverka penningefterfrågan i ekonomin. Detta sker främst genom att centralbanken bestämmer styrräntan som gäller för bankernas lån hos centralbanken. Penningpolitiken syftar till att upprätthålla prisstabilitet.

Prisstabilitet innebär att pengar behåller sitt värde.

Stabilitets- och tillväxtpakten är en del av regelverket inom EU som ska säkerställa att de offentliga finanserna i medlemsländerna utvecklas på ett sunt sätt. Detta är viktigt för att räntor och växelkurser ska utvecklas stabilt. Genom pakten övervakas att länderna i genomsnitt över tiden kan uppnå nära balans eller överskott i de offentliga finanserna och att de under enskilda år inte har större underskott än 3 procent av BNP. Länder som inte uppfyller detta uppmanas att bättra sig. Om de efter ett antal uppmaningar inte gjort det kan de ytterst få böter. Stabilitetspakten gäller även de medlemsländer som står utanför EU:s valutaunion, även om dessa inte kan bötfällas.

Styrränta är den ränta bankerna får betala när de lånar pengar i centralbanken.

Target (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system) är ett datoriserat system för betalningar i euro mellan centralbankerna och de större affärsbankerna i EU. Det används för att genomföra penningpolitiken inom euroområdet men är öppet även för större kommersiella betalningar.

Valutapolitik är centralbankens agerande för att påverka den egna valutans växelkurs mot andra valutor.

Valutaresev är ett lands reserv av utländsk valuta som används vid köp och försäljning av valuta. Eurosystemet förfogar över en gemensam valuta-reserv som kan användas för att stabilisera värdet av euron gentemot andra valutor om detta krävs för att uppnå prisstabilitet.

Valutakurs/växelkurs är en valutas pris uttryckt i enheter av en annan valuta.

Valutamarknadsoperationer är köp och försäljning av utländsk valuta.

Mer information

28

SVERIGES RIKSBANK 2003

Mer information från Sveriges riksbank finns i följande publikationer:

- Euron i den svenska finansiella sektorn – lägesrapporter (åtta stycken har hittills getts ut)
- Euron – den nya valutan samt i:
- Riksbankens yttrande över "Stabiliseringspolitik i valutaunionen, SOU 2002:16"

Information om EMU finns också på Riksbankens webbplats: www.riksbank.se

Publikationerna kan laddas ner från webbplatsen eller kostnadsfritt beställas från Sveriges riksbank. E-post forradet@riksbank.se
Fax 08-787 05 26

Information om EMU och EU finns också på:

- Europeiska centralbanken www.ecb.int
- Europeiska centralbankens euroinformation www.euro.ecb.int
- Riksdagens EU-upplysning www.riksdagen.se/eu
Telefon 020-25 00 00

- Finansdepartementet www.finans.regeringen.se/emu
Telefon 020-72 73 74
E-post emuinfo@finance.ministry.se
- Europeiska kommissionens representation i Stockholm www.eukomm.se
Telefon 08-562 444 11
- Europaparlamentets kontor i Stockholm www.europarl.se
Telefon 08-562 444 55
- Europeiska unionen europa.eu.int
- Centralbankernas webbplatser
Belgien: www.bnb.be
Danmark: www.nationalbanken.dk
Finland: www.bof.fi
Frankrike: www.banque-france.fr
Grekland: www.bankofgreece.gr
Irland: www.centralbank.ie
Italien: www.bancaditalia.it
Luxemburg: www.bcl.lu
Nederländerna: www.dnb.nl
Portugal: www.bportugal.pt
Spanien: www.bde.es
Storbritannien: www.bankofengland.co.uk
Tyskland: www.bundesbank.de
Österrike: www.oenb.at

Har du frågor kan du kontakta:

Sveriges riksbank
103 37 Stockholm
Telefon 08-787 00 00
Fax 08-787 05 26

Denna publikation kan laddas ner från webbplatsen eller beställas från:

Sveriges riksbank
103 37 Stockholm
E-post forradet@riksbank.se
Fax 08-787 05 26

29

SVERIGES RIKSBANK 2003

Sveriges riksbank
SE-103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)

www.riksbank.se
Tel 08-787 00 00
Fax 08-21 05 31